

שמח בחלקו – הברת מעלותיו [ח"ב]

א] השורש לקנאה – הקטנת המעלות.

בפרשת השבוע אנו קוראים על יהודי שזכה לדרגה גבוהה של רוח הקודש, אבל מחמת הקנאה הביא אותו היצה"ר לדרגה חמורה ביותר של מחלוקת על משה רבנו.

והנה משה רבנו אמר לקרח "המעט מכם כי הבדיל ה' אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו", זאת אומרת משה אמר לו – וכי אתה סבור שמה שקיבלת הוא דבר קטן? הרי זה דבר גדול מאוד. אבל לכאורה צריך להבין, היכן קרח אמר שזה דבר קטן, יכול להיות שזה דבר גדול אבל הוא רוצה יותר?

אלא רואים שמשה רבנו ירד לליבו של קרח, והבין שהשורש לקנאה הגיע מזה שהקטין את מה שקיבל, הוא היה בטוח שרק להיות נשיא זה שווה משהו, אבל כל מה שהוא זכה היה קטן בעיניו. משה רבנו ניסה להראות לו איזה חשיבות יש לו, אבל הוא לא קיבל את זה.

ב] שמח בחלקו מול 'קנאת סופרים תרבה חכמה'.

ובאמת הרי כתוב 'קנאת סופרים תרבה חכמה', זו מידה טובה לקנא באחרים שעובדים את ה' וזוכים לדרגות, כמו שכתוב אצל אהרן "חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכת המזבח", הקנאה ממריצה את האדם לעבוד ולהגיע לדרגות גדולות. וכמו שרואים בחוש, במקומות שבהם יש אברכים שמסיימים את הש"ס, זה נותן מרץ לאחרים לנסות ג"כ.

ולכן כל אחד צריך לחפש בני עליה ללמוד מהם ולהתעורר על ידם, בחלקים שמתאימים לו, רואה אחד שמשקיע בתפילה – ילמד ממנו להשקיע גם כן, רואה אחר שמשקיע במוסר – ילמד ממנו, וכו'.

אבל מצד שני צריך להעריך את מה שיש לנו, "המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל", עצם הדבר הזה שזכינו להיות מיושבי בית המדרש הוא כבר צריך להיות הרבה בעינינו, וק"ו מי שזוכה יותר.. וכמו שכל אחד משנן לעצמו בסיום לימודו 'מודה אני לפניך, ששמת חלקינו מיושבי בית המדרש'.

וזהו אחד מהמ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם, 'השמח בחלקו', לדעת את ערכו הרב, את המעלות שיש בידו, שלא יהיה מצב של 'המעט מכם', שלא ירגיש חלילה שמה שיש לו הוא מעט.

ג] לשמוח בתפקידו.

ויש דברים שלא נועדו בשבילנו, גם אהרן הכהן שזכה לכתר כהונה גדולה, לא זכה להיות שותף בקרבנות הנשיאים, (ובכלל בשבט לוי לא היה נשיא), והקב"ה אמר לו על זה 'שלך גדולה משלהם', לך יש תפקיד יותר גדול, התפקיד הזה לא בשבילך! ולעומתו קרח זכה למה שזכה, אבל כתר כהונה לא היה שייך לו, וזה ניסה משה רבנו להסביר לו 'המעט מכם'.

וכל אחד ילמד למצבו שלו, שיש דברים שהם לא התפקיד שלו, ובפרט כשרואה אחרים שיש להם מעלות שמנסה לחקות, ורואה שזה לא מצליח, כאן צריך לדעת שיש דברים שלא מיועדים בשבילי, אם בגלל מגבלות גופניות, אם בגלל נסיבות אחרות, אם למעשה זה לא מתאים, אז לא בשביל זה הוא ירד לעולם.

דוגמא לדבר, היה איש ענק שבענקים, שהיה גדול בדורות האחרונים, וכל עם ישראל וגדולי הפוסקים נכנעו לפני הדר תורתו, מרן רבי עקיבא אייגר, קושיא של רעק"א זה מעכב את כל הסוגיא, ומחלוקת של רעק"א זה משקל גדול. והנה היה לפניו גדול עוד יותר, הלא הוא הגאון מוילנא. וידוע שמנהגו של הגאון מוילנא לאכול פעמיים ביום לחם רטוב וכוס מים, ובלע אותם בבת אחת, ומזה התקיים יום שלם (ויודעי דבר מספרים שלא היה חסר לו כח גופני), והנה רעק"א שמע את ההנהגה הזו, וניסה לאמץ אותה, כמה ימים אכל פעמיים ביום חתיכת לחם וכוס מים, אבל זה לא הצליח, הגוף שלו לא עמד בזה ונחלש מאוד.

ונחשוב, מה הרגיש הרעק"א כשראה שאינו עומד בזה? האם נפל ליבו, האם חשב שהקב"ה פחות רוצה את תורתו? בודאי שלא! הוא הבין שזה לא התפקיד שלו! (יש תשובה ברשב"א באדם שנדר ומפריע לו ללימוד התורה, וכותב בתוך הדברים שיש אנשים שעד שלא יושבים 'על סיר הבשר' אין מתיישב לבם, וכידוע שבגמ' יש בכ"מ על ו שהיו נצרכים לאכול הרבה וכדו').

ד] המבט על הדור שלנו.

וכדאתינן להכי, ברצוני לעמוד על שאלה שנדרשו אליה רבים, מה המבט על הדור שלנו, האם להסתכל עליו כעל דור גרוע ופחות, מחמת ריבוי הבעיות הגדולות שיש בכל השטחים, בחלישות הנפשות¹, בריבוי המכשולים, וכו' וכו', ומאידך אפשר להסתכל עליו כעל דור שלא היה כמוהו, כ"כ הרבה תורה, כ"כ הרבה ישיבות, ובעלי תשובה, וארגוני חסד וכו'.

אבל לענ"ד המבט אחר לגמרי, דהרי אמרו חז"ל "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", אם מבקשים מאדם להרים משקל של חמישים קילו, זאת אומרת שיש לו כח בשביל זה, ואם הקב"ה מביא לנו כ"כ הרבה קשיים, ברור שהוא יודע שיש לנו את הכוחות להצליח בזה!

עוד צריך לדעת, שהרמח"ל כותב שישנם ב' הנהגות, א' הנהגה של שכר ועונש, דהיינו שהשכר ועונש גלויים לבני האדם, כולם רואים שמי שמקיים רצון ה' מרויח, ומי שעובר על רצונו מפסיד, ואז הכל קל, וכמו שהיה בדור המדבר, שכולם ראו כל הזמן את המצב הרוחני שלהם, וזה חיזק אותם מאוד.

אבל יש הנהגה של הסתר פנים, שה' מתנהג לפי גזירתו ולא לפי המעשים. וזו הנהגה קשה, ומתי ה' משתמש בה – כשאנשים הם חזקים ויכולים לעמוד בזה, וכותב הרמח"ל שזה מה שיהיה באחרית הגלות, שיהיה חשיכה גדולה, יהיה קשיים גדולים, ואעפ"כ ממשיכים ללמוד, וזה מראה על גדלות הדור שהקב"ה יודע שיכולים לעמוד בכזו הנהגה, שיש חשיכה והסתר ואעפ"כ מתחזקים.

ואף שלמעשה היום הגדלות בתורה ירדה פלאים, המצב אינו כמו פעם שבכל ביהמ"ד היו יהודים ששלטו בכל התורה כולה, אבל צריך לדעת מה שר' חיים ויטאל כותב ששאל את רבו האריז"ל על מה שאמר לו שנפשו גדולה מאוד, והלא יודע בעצמו שאינו גדול כמו הדורות הקודמים, אמר לו האריז"ל: דע, כי גדולת הנפש אינו נמדד רק לפי מעשה האדם, כי אם לפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן בדור הזה שקול כמו מצוות גדולות בדורות הקודמים, ואילו היית בדורות הקודמים היו מעשיך גדולים ונפלאים מכמה צדיקים ראשונים.

כתוב כאן דבר נפלא, שבדור שיש נסיונות גדולים, אפשר להגיע בקלות לדרגות גדולות שבדור שעבר היו צריכים מעשים הרבה יותר גדולים בשביל זה. ואם כן היום שהכל מלא קשיים גדולים לשמור את התורה כראוי, מי שעומד בנסיונות יש לו מעלה מאוד גדולה. כל מצוה שלנו יקרה ושיקולה כמו מעשים רבים בדור הקודם.

לשמיעת הועלים: 08-6142026 [מעלת הבחירה - 78]

¹ מישהו אמר בדרך צחות, אם יבוא לכאן אדם זקן בן שלש מאות, ויתחיל להתפלל, כל דקה יהיה לו בעיה אחרת, בהתחלה יהיה לו קר, ואח"כ חם, וקצת אור והרבה אור, והספסלים גבוהים מדי או נמוכים מדי וכו', ואם אדם בן אלף שנה יבוא לבית כנסת, כל דבר יפריע לו, אז מה רוצים מעם ישראל שסוחר אחריו שלשת אלפים שנה...

להבין שמועות

פרשת קרח – גדרי הסתכלות

בפרשתנו מצינו גודל זהירות עם ישראל מאיסור הסתכלות, עד שאפי' בשעת המחלוקת (שהרצה איסורים נעשים כהיחרא, רח"ל) מ"מ בהגיעם למקום של מעט פריאות (באשתו של און בן פלת) כרחו מיד. ונדון בענין זה, בדין מקומות המכוסים, האם נאסר בהם ראייה או הסתכלות.

א] בגמ' [ברכות כד.] "אמר רבי יצחק: טפח באשה ערוה". ומקשי' "למאי? אילימא לאסתכולי בה - והא אמר רב ששת: כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף", דהיינו שלאיסור הסתכלות לא נאמר כלל שיעור של טפח, (שהרי טפח הוא שיעור שאמדו חכמים שמביא לידי הרהור, ואם מסתכל להדיא, הרי כבר יש הרהור), ומפרשי' "אלא באשתו, ולקריאת שמע". **ונתבאר** שדין הסתכלות אין לו שיעור, ואפי' במקומות המגולים שבאשה. ויש לדון א"כ במקומות המכוסים, האם בהם נאמר שיעור..

והנה בפמ"ג [מ"ז א'] כתב, והביאו המ"ב [סק"ז], שדוקא במקום המגולה שרי ראייה בעלמא לפי תומו (אם לא מצד המוסר או אדם חשוב), אבל במקומות המכוסים אסור אף ראייה בעלמא.

ופשטות לשון המ"ב נראה, די ש איסור עצמי על עצם הראייה של מקוה"ס, מכיון שהם בגדר 'ערוה', וע"כ אותו דין הסתכלות שנאסר בכל מקום, נאמר במקומות המכוסים גם בראיה.

ויש להביא סמך לזה מהגמ' בע"ז נז: "אי דאיכא דרכ"א רשע הוא", ואע"פ שאינו מסתכל להדיא אלא רואה דרך הליכתו, כמש"כ הרשב"ם ומשמע משום הראיה שיראה נקרא רשע.

אמנם לפ"ז יקשה בגמ' דידן, דמקשה 'אי באחריתא הרי אפי' באצבע קטנה אסור', ולמה לא תי' שאצבע קטנה אסור דוקא להסתכל ואילו טפח הרגיל להיות מכוסה אסור אפי' ראייה בעלמא. (**ובאמת** דמהגמ' בב"ב אין ראייה לזה, דבפשטות יל"פ שם, שע"י שהולך במקום זה, אף שעוצם עיניו ולכל היותר ייכשל רק בראיה, מ"מ נקרא רשע כי עלול לבוא להסתכלות).

וכן אי' ברש"י לק' [בדף סא.] בהא דאי' "כל העובר אחורי אשה בנהר (אם רגיל בכך, תוס') אין לו חלק לעוה"ב", ופי' רש"י "שמגבהת בגדיה מפני המים, זה מסתכל בה", ומפו' דקאי על הסתכלות דוקא.

וכן לשון הח"ח בספרו [הל' לה"ר, כ"ו, במ"ח יד] שהקשה מהגמ' בפסחים [כה:]: דאם אפשר ולא מכון אין איסור, ולמה כאן נאסר אף באינו מכון, ותי' דבעריות מפני שנפשו של אדם מחמדתן צריך להחמיר יותר, דהגם שעתה חושב שלא ניחא ליה בהנאה זו, פן יתגבר יצרו עליו בעל כרחו ויבוא להרהר עי"ז, הרי שלא כתב החשש שיבוא לראיה, אלא להסתכלות ולהרהור.

ועוד משמע כן ממה שנתב' בגמ' ובפוס' שדרכ"א היינו רק כששווה בזמן ובהוצאה לאותו הדרך, והנה אם היה איסור בעצם הראיה, בודאי שהיה מחוייב להפסיד עוד זמן וכסף שלא לעבור על האיסור.

ב] אלא, דהנה באיסור הסתכלות בעריות ידוע שיש ב' חלקים, א' מצד איסור לא תתורו, שהוא איסור מה"ת, וכמו שהביא הב"י [אה"ע סי' כ"א] מהארח"ח בשם רבנו יונה. ב' יש איסור כללי על עצם מה שגורם להרהור, שעובר על איסור ד'ונשמרתם מכל דבר רע' שלא יבוא לידי טומאה (ולכן גם באופן שיש היתר מצד עצם ההסתכלות, אם גורם להרהור אסור מדינא מחמת זה).

ויש לחקור בגדר האיסור דאו' של ולא תתורו, האם הוא איסור עצמי, או שהוא גדר והרחקה לעבירה, ונפ"מ באופן שברור שההסתכלות בודאי לא תביא הרהורים.

ובאמת מצאנו ע"ז מעשים בגמ' באמוראים הק' שלא חששו לאיסור, כדאי' [בברכות כ.] דרב גידל הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתב אשערי דטבילה וכו', אמרי ליה רבנן: לא קא מסתפי מר מיצר הרע? אמר להו: דמיין באפאי כי קאקי חיורי", וכן בריו"ח שם, ובגמ' בכתובות [ז.] אי' דראב"א נקיט כלה אכתפיה ורקיד בה, ושאלוהו תלמידיו אי שרי, א"ל אי דמיין עלייכו ככשורא שרי, ובקידושין [פא:]: "רב אחא בר אבא איקלע לבי רב חסדא חתניה, שקליה לבת ברתיה אותבוה בכנפיה. אמר ליה: לא סבר לה מר דמקדשא? וכו' אמר ליה: אנא כאידך דשמואל סבירא לי, דאמר שמואל: הכל לש"ש" (עי' בריטב"א שם, ודו"ק היטב בסו"ד).

ומכל המעשים הללו מוכח כצד א', דגדר האיסור הוא הרחקה מעבירה, דאם היה איסור עצמי לא היה אפשר לחלק בין מי שגורם לו הרהורים או מי שאינו גורם לו.

ויותר מכך מצאנו בסוטה [ח.] דלרבא גם אנשים באין לראותה, "גמירי דאין יצה"ר שולט אלא במה שענינו רואות", (ע"ש בתו' שדוקא בכה"ג שמיד רואה את אותה האשה מתה¹). וכן במו"ק איכא למ"ד דאשה קורעת ג"כ כל בגדיה, ופי' הב"י טעמא משום דאין יצה"ר שולט בשעת צער.

וגוף האיסור "לא תתורו .. אחרי עיניכם" מורה ע"ז, שהוא הרחקה לעבירה, וכמו שאמרו חז"ל "ליבא ועינא תרי סרסורי דחטא", דעין רואה ולב חומד.

וכן מבו' בלשון הרמב"ם [תשובה ד' ד'] "המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי או קרבותי אצלה, והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות" ..

וכן מוכח ממה שתלוי במקומות המכוסים במנהג המקומות, כמש"כ המ"ב [סק"ב] ואם היה איסור עצמי, היה מסתבר לומר דמקום ערוה הוא קבוע.

ג] ולפ"ז מובן שמדבר זה עצמו נובע חומרא ג"כ, שאסור גם ראייה בעלמא במקומות המכוסים, דאם היה ההסתכלות גוף האיסור, א"כ ראייה אינה בכלל הסתכלות, אבל כיון שהאיסור הוא במה שמביא להרהור, א"כ מובן שבמקומות המכוסים ראייה קרובה מאוד להסתכלות.

ולכן נאסר בגמ' אף הסתכלות בבגדי צבעונין, כדאי' בע"ז דף כ' ונפסק בשו"ע [אה"ע שם] שאם מכיר את האשה אסור להסתכל בבגדי צבעונין שלה (וכ"ש תמונה שהיא הרבה יותר גרועה מבגדי צבעונין).

וכדברים הללו כתב החזו"א בהמשך דבריו, שבתחילה כתב דראייה פחות מטפח אפי' באשת חברו מותר, אבל מיד אח"כ כתב: "ומיהו י"ל דמקום צנוע אסור, דאין ראייה במקום צנוע בלי הסתכלות", (והוסיף דלפ"ז הא דאי' ברמ"א סי' ע"ה ס"א באשת חבירו אפי' פחות מטפח אסור, ליכא מאן דפליג בזה, דכיון דעביד איסורא ודאי איכא טרדא .. והו"ל כל ראייה כאש בנעורת ואסור).

וא"כ אין להקשות מהלשונות שנקטו 'הסתכלות', דבאמת שם האיסור הוא מצד ההסתכלות, אבל ראייה נכלל בהסתכלות (ולא משום ערוה).

וכן מיושבים דברי הגמ' שלא כתבה נפ"מ בפחות מטפח שמותר ראייה ואסור הסתכלות, כמש"כ בחזו"א דגם פחות מטפח אסור בבמקומות המכוסים, מכיון שהוא כהסתכלות.

(**ואגב** אורחא עולה מכאן, בנידון שדנו הפוסקים לגבי ראייה בעלמא באשתו נדה, די שדייקו מלשון הפוס' שכתבו אסור להסתכל, דהאיסור כאן דוקא בהסתכלות, אמנם לפי דברי החזו"א הנ"ל, א"כ בכאלו מקומות שראייה קרובה להביא להרהור, נאסר גם ראייה).

להערות והארות: 053-3138854 או במייל: @3138854

¹ והוא עיצה טובה בכל הסתכלות, שגם אם נכשל האדם, אם מיד יצייר אל לבו את פחיתות המראה, וישרפנו בדמיונו, יהיה כמו שם.